

UYGULAMALAI DAVRANIŞ ANALİZİ

UDA Yöntemlerinin Sorumlu Kullanımı

UDA ile ilgili kaygılar

- o «hümanist» söylemler
- o Davranışı değiştirmek için bireyleri zorladığımızı bu nedenle de insanlık dışı yöntemler olduğunu iddia ederler.
- o Halbuki bu iddiaların sebebi UDA'nın çok etkili olmasından kaynaklanmaktadır.

- o UDA'ya gelen eleştirilerin olası sebepleri
 - o Davranışçı yaklaşımlar, çok emek gerektirmekte ve çok az pekiştirme sağlamaktadır.
 - o Davranışçılık, eğitimin ve psikolojinin popüler gelişimsel bakış açılarıyla ters düşmektedir.
 - o Davranış analizi, eğitimdeki ve psikolojideki en geçerli güç dengelerine karşı bir tehdittir.
 - o Olumlu pekiştirme genellikle sosyal kabul edilebilirliği eksik bir uygulamadır.
 - o Davranış analizi, insanoğlunu diğer psikoloji yaklaşımları ve felsefi akımların yaptığı gibi göklere çıkarmamaktadır.

Diğer yöntemlerle karışma

- o Davranış değiştirme terimi UDA ile alakası olmayan yöntemleri tanımlamak için kullandığından kavram karmaşası yaratmaktadır.
- o 1970'lerde çeşitli gazeteciler hipnoz, beyin cerrahisi, beyin implantları, ilaç tedavisi ve EKT gibi yöntemleri de davranış değiştirme olarak ifade etmişlerdir.

- o UDA, davranışları davranışsal ilkeleri uygulama yoluyla sistematik olarak değiştirme anlamına gelir.
- o Dışsal pekiştireç mi içsel pekiştireç/motivasyon mi?
- o Doğru kullanıldığında dışsal pekiştireçler içsel motivasyonu azaltmaz (Cameron, Banko, & Pierce, 2001)

o İtici uyararla ilgili kaygılar

o Yanlış kullanımı yaygındır

o Doğru kullanıldığında bile uygulamacıda kaygı uyandırabilir

Zorlamayla ilgili kaygılar

- o UDA'nın insancıl olmadığını savunanlar bireylerin davranışlarını özgürce seçmesi gerektiğine inanmaktadır.
- o Bir başkasının bireyin davranışlarını değiştirmenin zorlama olacağını bu nedenle de insancıl olmadığını ileri sürmektedirler.
- o Bu tartışmalar **özgür irade** kavramından dolayı ortaya çıkmıştır.

- o Buna göre, insanları hayvanlardan ayıran özellik : insanların bir şeyi yapmalarındaki neden bunu yapmak istemeleridir.
- o **Determinizm:** insan davranışları bazı yasalara bağlıdır (tahmin edilebilir) ve nedenleri çevresel olaylar aracılığıyla belirlenebilir.
- o İnsan davranışları **davranışlar ve olaylar arasındaki sistematik ilişki belirlenerek** tahmin edilebilir.

- o UDA, doğası gereği deterministtir.
- o Ancak insanın özgür iradesini yadsımaz.
- o Bireyin, verebileceği alternatif tepkileri artırmayı amaçlar.
- o Arkadaşlarıyla iletişim kuramayan bir çocuk arkadaş edinmek için özgür değildir.
- o Ciddi davranış sorunları olan bir çocuğun hiçbir seçeneği olmayabilir.

- o Davranış ile çevre arasındaki ilişki karşılıklıdır.
- o Çevre davranışı değiştirdiği gibi davranış da çevreyi değiştirir.
- o **Amaçlar**, insanı olduğunda bunlara ulaşmak için en etkili yolları kullanmalıyız. UDA'nın etkililiği düşünüldüğünde en insani yöntemlerden biri olduğu da görülmektedir.

UDA'nın etik kullanımı

- o Etik, evrensel anlamda doğru şeyi yapmaktır.
- o Bir şeyin doğru olduğunu kabul etmek onu doğru uyguladığımız anlamına gelmez.

UDA'nın etik kullanımı

- o Hangi yöntemlerin etkili olduğu belirlenirken, bazı etmenler göz önünde bulundurulmalıdır:
 - o Toplumsal kurallar
 - o Yasalar
 - o Geçerli olan felsefi akımlar
 - o Bireysel özgürlük
 - o Bireyin tutumları, duyguları ve
 - o Bireyin olurunun alarak onu sorumlu kılmak

- **Sosyal geçerlik**, bir program veya yöntemin bu program veya yöntemin uygulandığı bireyler tarafından kabul edilebilirliğidir.

- o Etik karar vermede gözönünde bulundurulması gereken haklar
 - o Terapötik/sağaltıcı çevre
 - o Amacı kişisel refaha ulaştırmak olan hizmetler
 - o Davranış analisti tarafından müdahale
 - o İşlevsel becerileri öğreten programlar
 - o Davranışsal ölçme ve sürekli değerlendirme
 - o En etkili müdahale programları

Terapötik/sağaltıcı çevre

- o Güvenli, insancıl ve bireysel ihtiyaçlara cevap veren çevredir
- o En az kısıtlayıcı ortamlar: öğrencileri en az şekilde kısıtlayan ama aynı zamanda bireysel güvenliklerini ve gelişimlerini sağlayan ortamlar
- o Aynı yaşta akranlarla birlikte eğitim (kaynaştırma)
- o Kaynaştırma yasal bir haktır ve ayırıştırma etik dışı davranmaktır.

- o Güvenli bir çevre oluşturmak (sınıf içi ve dışında)
- o Çocuğun yanında onunla ilgili başkasıyla konuşmamak
- o Çocuğa bebek gibi davranmamak
- o Bireysel ihtiyaçlara duyarlı ortam: rahat oturma yeri, ilginç nesnelere-etkinlikler, yaşına uygun fırsatlar, işlevsel etkinlikler, öğrenciye ne istediği, neyi ne zaman nasıl yapabileceğine ilişkin seçme şansı sunmak

Amacı kişisel refaha ulaştırmak olan hizmetler

- o Değiştirilmek istenen davranışlar, öğrenciye yarar sağlayacak davranışlar olmalıdır.
- o Sadece «kanun ve düzeni sağlamak» amacıyla müdahale olmamalıdır (problem davranışlara müdahale)
- o Seçilen hedeflerin çocuk için uygun olduğuna uygun olduğunda çocuğun kendisi ve ailesi de karar vermelidir. (sosyal geçerlilik)

- o Tek bir çocuk için uygulanan veya geniş çevrelerce kabul görmemiş müdahaleler için ailenin yazılı izni alınmalıdır.
- o İngilizce: **informed consent**
- o Türkçe: **bilgilendirilmiş rıza**
- o Açıklama:
 - o Kişinin, araştırmaya katılma veya kendisine belli bir teşhis, terapi veya koruyucu işlem yapılması konusunda yeterli düzeyde bilgilendirildikten sonra yapılacak işleme gönüllü olarak razı olması. Bu tür bir anlaşma için hastaya/deneğe verilmesi gereken aşağıdaki bilgiler, genellikle yazılı bir form halinde kişiye verilir: teşhis; araştırmanın/tedavinin içeriği; yapılacak işlemler ve süresi; muhtemel riskleri ve yararları; söz konusu tedaviyle ve tedavisiz ortaya çıkabilecek sonuç; kullanılacak diğer seçenekler; katılımın gönüllü olduğu ve hastanın/deneğin tedaviyi/araştırmayı dilediği anda bırakma hakkı bulunduğu.

Davranış analisti tarafından müdahale

- Uygulama süreci basit görünse bile UDA'yı tam olarak anlamamış ya da yanlış anlamış kişiler hatalar yapabilmektedir.
- İlkeleri anlamak kolay ancak uygulamak zordur.

İşlevsel becerileri öğreten programlar

- o Öğrencinin, kendi çevresine verimli olmasını sağlayacak becerileri öğrenmesi gerekmektedir.
 - o Kişisel ihtiyaçlarını karşılayabilen,
 - o Ev işlerine yardımcı olan
 - o Basit alışverişlerini yapabilen
 - o Eğlenebilen
 - o Topluma uygun davranışlarda bulunan ve
 - o Rutin görevleri yerine getirebilen
 - o İş sahibi bireyler işlevsel becerilere sahiptir.

- o İşlevsel beceriler kişiden kişiye değişebilir.
- o İşlevsel becerilere karar verirken bireyin içinde yaşadığı çevre de göz önünde bulundurulmalıdır
- o Çevresine ve/ya kendisine zarar veren bireylerin bu davranışları ortadan kaldırılmalıdır. Ancak bu davranışların ortadan kaldırılması ve çocuğun bir kenarda sessizce oturması da kabul edilemez. Yapıcı davranışların yerine konması gerekir.

Davranışsal ölçme ve sürekli değerlendirme

- o Daha iyiye gidiyor???
- o Ahmet'i 4 gündür gözlemliyorum. İlk gün 3 sorudan ikisine yanıt verdi. Sonra yardımcı materyal verip öğretim yaptım. İkinci gün 10 sorudan 6, üçüncü gün 7 ve son gün de 9'una doğru cevap verdi.

En etkili müdahale programları

- o Bilimsel dayanaklı uygulamalar
- o Hem akademik hem sosyal davranışları öğretmede en etkili yöntemleri kullanmak gereklidir.
- o Öğretmenlerin, güncel bilimsel dergileri takip edebilmeleri gerekmektedir.

Hesap verebilirlik

- Hedeflerin, uygulamaların ve sonuçların değerlendirilebilmesi için yayınlanması demektir.
- UDA'da davranışlar açıkça ifade edilir, davranış değiştirme yöntemiyle davranıştaki değişim arasında ilişki kurulur: UDA'yı hesap vermeden uygulamak mümkün değildir.
- Öğretimin etkililiğinin kanıtlanması önemlidir.